

Utradisjonelle utdanningsvalg blant elever og lærlinger

Elever som velger utradisjonelt trives

Lærlinger som har tatt utradisjonelle valg, er jevnt over godt fornøyde med valget de har tatt. Det er innholdet i selve faget, og ikke kjønn eller det at de har valgt et smalt fag, som gjør at elever og lærlinger oppfatter at de har valgt riktig fag.

RAPPORT

SIST ENDRET: 20.05.2022

Tittel: Utradisjonelle utdanningsvalg blant elever og lærlinger. Hvordan opplever gutter og jenter som har gjort utradisjonelle utdanningsvalg sin situasjon i skole og lærebedrift?

Forfatter: Trond Buland, Ingunn Dahler Hybertsen og Christian Wendelborg

ISBN: 978-82-7570-681-0 (Nettutgave)

Utgiver: NTNU Samfunnsforskning

År: 2022

Om denne rapporten

I denne rapporten undersøker forskere ved [NTNU Samfunnsforskning](#) hvordan gutter og jenter som har gjort et utradisjonelt utdanningsvalg, opplever sin situasjon i skole og lærebedrift. Forskere har analysert data fra Lærlingundersøkelsen og Elevundersøkelsen tematisk og supplert med egne elevintervjuer.

Hovedfunn

- Det mest utradisjonelle valget for mange er valget av yrkesfag i stedet for utdanningsprogram som gir studiespesialisering.
- Lærlingene er jevnt over godt fornøyde med valget de har tatt.
- Lærlingene blir godt mottatt i lærebedriften.
- Både gutter og jenter opplever uønsket oppmerksomhet.

Utradisjonelt å velge yrkesfag

Det mest utradisjonelle valget for mange er valget av yrkesfag i stedet for utdanningsprogram, som gir studiespesialisering. For noen elever betyr det å velge yrkesfag heller enn studiespesialiserende, et brudd med forventninger fra foreldre, venner og også fra skolen. Noen elever forteller om uttalt skepsis fra foreldre, men også rådgivere som har forsøkt å lede de unge inn på studiespesialisering i stedet for yrkesfag. Flere lærlinger forteller også at for dem er ikke valget utradisjonelt, for de fulgte både familietradisjoner og interesser.

Valg av utdanning og yrke i Norge

Norge har et av verdens mest kjønnssegregerte arbeidsmarkeder, der to tredjedeler av kjønnssegregeringen på tvers av yrker og bransjer kan forklares ut fra kjønnsdelte utdanningsvalg. Valg av utdanning og yrke er fortsatt i stor grad kjønnsstradisjonelt, med et klart skille mellom typiske kvinneyrker og typiske mannsyrker.

I underkant av 40 prosent av elevene går på utdanningsprogram som er kategorisert som yrkesfag, og på disse programmene er om lag 60 prosent av elevene gutter. Innen enkelte av yrkesfagene er rundt 90 prosent av elevene enten gutter eller jenter.

Over 60 prosent av elevene går på utdanningsprogram, hvor fordelingen av kjønn er ganske jevn. Disse utdanningsprogrammene gir studiespesialisering, og jentene er i flertall på de fleste av disse. Denne fordelingen har vært relativt stabil de siste årene, men nå ser vi en tendens hvor flere søker til yrkesfagene.

Lærlingene er godt fornøyde med sitt utdanningsvalg

Det er små forskjeller mellom de som har tatt utradisjonelle valg, når det kommer til utdanningsvalg, kontra mer tradisjonelle valg med tanke på kjønn. Forskerne peker på at det er utdanningsprogrammet i seg selv som har innvirkning på om elevene oppfatter å ha valgt riktig fag. Det er altså ikke fordelingen av kjønn på faget, eller det at de har tatt et utradisjonelt valg. Lærlingene er jevnt over godt fornøyde med valget de har tatt.

Lærlingene blir godt mottatt i lærebedriften og de trives

Lærlingene trives generelt på arbeidsplassen og liker arbeidsoppgavene sine, og gleder seg til å gå på jobb. De trives også godt med sine kolleger og kunder, leverandører eller pasienter. Samtidig forteller noen av lærlingene om utfordringer som kan relateres til oppmerksomhet for sitt utradisjonelle valg, og eksempler kommer fra begge kjønn.

Flere av lærlingene som ble intervjuet ga uttrykk for at et arbeidsmiljø med et balansert forhold mellom jenter og gutter er positivt, og at det bidrar til å redusere mobbing og konflikter. Også det å ha tilgang på nettverk med andre lærlinger som har gjort liknende valg, gir økt trygghet og trivsel for mange.

Elever forteller om få tilfeller av situasjoner de vil kalle mobbing eller åpen motstand. Noen jenter forteller om negativ oppmerksomhet fra kunder, som er relatert til kjønn. Flere opplever det som en utfordring at arbeidstøy og garderobeser er dårlig tilpasset.

Både gutter og jenter opplever uønsket oppmerksomhet

Både gutter og jenter opplever litt mobbing. Det er flest jenter som har tatt utradisjonelle valg som svarer at de er mobbet. Jenter oppgir oftere enn gutter, at de er blitt mobbet to til tre ganger på

arbeidsplassen de siste månedene.

Det er en klart større andel jenter som oppgir at de er blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet enn gutter. 28 prosent av jenter svarer at de har opplevd uønsket seksuell oppmerksomhet. Sammenlignet med gutter som har valgt et tradisjonelt løp, er det en større andel gutter som har valgt en utradisjonell utdanning, som oppgir at de en sjelden gang har blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet.

Utvalg, metodebruk, validitet

Studien tar utgangspunkt i data fra Lærlingundersøkelsen for 2020, men også Elevundersøkelsen 2020 for trinnene vg1-vg3.

Analysene blir supplert med kvalitative data fra intervjuer med elever i vg2, lærlinger, representanter for lærebedrifter og opplæringskontor. Informantene er 10 elever/lærlinger på fag som tilhører bransjer som statistisk sett har en skjev kjønnsfordeling. Bygg og anleggsgfag, Elektrofag, Teknologi og industrifag og Helse- og oppvekstfag er representert i utvalget med to til tre lærlinger fra hver av disse fagene.

Dataene fra Lærlingundersøkelsen og Elevundersøkelsen er etablerte undersøkelser og ikke designet for å belyse problemstillingen i denne undersøkelsen. Dersom disse undersøkelsene hadde egne spørsmål som var rettet direkte mot forskningsspørsmålene for denne rapporten kunne forskerne kanskje ha fått mer tydelige svar på elevers og lærlingers erfaringer og opplevelser av det å ha tatt utradisjonelle utdanningsvalg. Imidlertid er den kvalitative undersøkelsen designet for å belyse de konkrete forskningsspørsmålene. Helheten gir til sammen et godt bilde av hvordan gutter og jenter som har gjort et utradisjonelt utdanningsvalg opplever sin situasjon i skole og lærebedrift.